

100 שנה למלחמת העולם הראשונה בארץ ישראל הרכבת הצבאית (1915)

WWI in Eretz Israel Centenary The Military Railway (1915)

סיון התשע"ה • 6/2015 • 977

בכל מקום, בשביל כולם

הגרמני היינריך מייסנר, שתכנן עוד לפני המלחמה את קו "רכבת העמק". הקו החדש התחבר אל המסילה שיצאה דרומה מתחנת עפולה לכיוון שכם, ופנה מערבה לכיוון טולכרם. משם פנה הקו דרומה לכיוון לוד, ואדי צראר (נחל שורק), פלוג'ה (צומת פלוגות) ובאר שבע. בחודש אוקטובר 1915 נחנכה תחנת הרכבת של באר שבע, בה הוקם המרכז הלוגיסטי של הצבא התורכי בדרום הארץ. בבול שולבה תמונה המתארת רכבת צבאית תורכית חונה בתחנת הרכבת של באר שבע.

סלילת הרכבת הצבאית הייתה הפעולה החשובה ביותר שביצעו התורכים בארץ ישראל במהלך שנת 1915. קו זה השפיע על תשתית מסילות הברזל בשנים שלאחר מכן. חלקים מן התוואי התורכי שימשו גם בתקופת המנדט הבריטי, וממשיכים לשמש גם כיום את רכבת ישראל.

במהלך שנת 1916 המשיכו התורכים בסלילת קו הרכבת אל תוך שטח חצי האי סיני, אולם התקדמות הכוחות הבריטים מכיוון מצרים הובילה להפסקת העבודות בחודש מאי 1916. הצבא הבריטי הגיע אל גבולה של ארץ ישראל רק בתחילת שנת 1917, וחודשים רבים חלפו עד שפרץ חזית זו.

במעטפת היום הראשון שולבה האנדרטה שהוקמה בבאר שבע לזכר חיילי הצבא התורכי, על רקע מפה צבאית בריטית המתארת את מהלכי הקרב לכיבוש באר שבע בחודש אוקטובר 1917.

תיאור הבול ומעטפת היום הראשון

בגוף הבול - הרכבת התורכית בתחנת באר שבע - ספריית הקונגרס האמריקני;

משה שרתוק במדי הצבא התורכי - יד בן צבי, ירושלים.

בשולב - עיטור על אבזם של חגור צבאי תורכי.

במעטפת היום הראשון - מפת באר שבע - הספרייה הלאומית, ירושלים;

מצבת הזיכרון לחיילים התורכים בבאר שבע - משה רימר.

בול זה מתוכנן להיות הראשון מתוך סדרה של ארבעה בולים, שיופיקו אחת לשנה.

בחודש אוקטובר 1914, חודשים מספר לאחר פרוץ מלחמת העולם הראשונה, חברה האימפריה העות'מאנית לברית עם מעצמות המרכז (גרמניה ואוסטריה) נגד מדינות ההסכמה (בריטניה, צרפת ורוסיה). "המלחמה הגדולה", כפי שכונתה בפי בני התקופה, נמשכה למעלה מארבע שנים, ושינתה מן היסוד את ההיסטוריה העולמית ובכלל זה את מצבה של ארץ ישראל.

תנאי החיים הנוראים במהלך המלחמה פגעו קשות ביישוב היהודי בארץ ישראל. אלפי יהודים שהחזיקו בנתינות זרה גורשו מן הארץ. רבים אחרים, שהיו תלויים בתרומות שלא ניתן היה עוד לאסוף בקהילות היהודיות בחוץ לארץ, נותרו חסרי כל ורעבו ללחם. אילולא סיוע בכסף ובמזון ששלחו יהודי ארצות הברית הניטרלית, היה היישוב צפוי, חלילה, לכיליון.

לצד חלקים מן היישוב היהודי שביקשו לסייע בידי הבריטים לכבוש את ארץ ישראל, היו גם אלו שקראו ליהודים להתעת'מן (לקבל אזרחות עות'מאנית) ולסייע למאמץ המלחמתי של האימפריה העות'מאנית. בבול משובצת דמותו של משה שרתוק (לימים - משה שרת, ראש הממשלה השני של ישראל), שהתנדב לצבא התורכי ושירת בו כקצין בחזית הבלקן.

בעידודו של קרס פון קרסנשטיין, קצין מטה ששלחו הגרמנים כסיוע לבני בריתם התורכים, יזם הצבא העות'מאני בתחילת שנת 1915 מסע מלחמה לכיבוש תעלת סואץ. ב-3 בפברואר 1915, בתום מסע קשה לרוחב חצי האי סיני, תקפו החיילים התורכים את החיילים הבריטים שהגנו על תעלת סואץ, אולם ההתקפה נכשלה והתורכים נאלצו לסגת חזרה אל ארץ ישראל.

בעקבות הכישלון החליטו התורכים להיערך לקראת מתקפה נוספת. הם ריכזו חיילים רבים בחזית הדרומית מול מדבר סיני, ושיעבדו את מרבית משאביה של ארץ ישראל למאמץ המלחמתי. עשרות אלפים גויסו כחיילים וכפועלים לגדודי העבודה, מיסים כבדים הוטלו על התושבים, יבולים ובעלי חיים הוחרמו לשימוש הצבא, ויערות הארץ נכרתו על מנת להסיק את קטרי הרכבות.

התורכים השקיעו מאמץ רב בהנחת מסילת הברזל של הרכבת הצבאית, אשר נועדה להוביל אספקה לחיילים הרבים שחנו בדרום הארץ. תכנון קו הרכבת הוטל על המהנדס

